

Budanovićeva zbirka crkvenih napjeva

Ante Sekulić

Prije pedeset godina, 1. svibnja 1927. posvećen je u Subotici za biskupa *Lajčo Budanović*. Unatoč netočnosti da je on »prvi Bunjevac-biskup« ljetopisac je u *Subotičkoj Danici* 1928. zanosno napisao: »Taj prvi Bunjevac, taj prvi izabranik Kristova Namjesnika, to je naš neslomivi i neustrašivi vođa, čelik-značaj pravoga muža i rodoljuba, naš najveći branitelj i otac...« (str. 37.)

No, Lajčo Budanović nije bio prvi Bunjevac biskup, jer su prije njega bili i drugi. Primjerice: Pavao *Sučić*, iz ugledne subotičke obitelji, ugled-

biskupskom sjemeništu svršio bogosloviju i bio je 24. lipnja 1897. zaređen za svećenika. Izvrstan učenik, uzorna ponašanja, trebao je biti upućen u Rim na bogoslovske nauke. Međutim, službovao je kao kapelan u Santovu, Kačmaru, u Subotici (sv. Juraj), u Novom Sadu (nekih 8 godina), u Somboru i Baji. Prvi svjetski rat je proveo kao župnik u Bačkom Brijegu (Beregu),¹ a nakon toga rata je bio kratko vrijeme župnik u Baji, a od 12. siječnja 1920. je bio župnik u Subotici (sv. Terezija Avil.) Papinski nuncij u kraljevini SHS nadbiskup

Naslovna stranica Budanovićeve zbirke crkvenih napjeva

ni župnik subotički, bio je biskup stolnobiogradski, a zatim đakovački. Jamačno se pisac nije sjetio nikoga pa je oduševljen trenutkom i prožet općim raspoloženjem vidio u Lajči Budanoviću ostvarenje sna da se imenovanjem subotičkog biskupa riješi crkvenoupravna neovisnost Bačke od stoljetne kaločko-bečke nadbiskupije.

Lajči Budanoviću se, međutim, moraju priznati odlike i vrline koje su ga uključile u red posebnih izabranika naroda. Rođen u Bajmoku (27. ožujka 1873.) u obitelji Albe Budanovića (majka mu je bila Đula Dulić). L. Budanović je pohađao Isusovačku gimnaziju u Kaloči, ondje je u nad-

Hermengildo *Pellegrineti* izdao je 10. veljače 1923. imenovanje Lajče Budanovića za apostolskog administratora Bačke.² Iste godine, 9. studenog imenovan je apostolskim protonotarom,³ a 28. veljače 1927. naslovnim biskupom cisamejskim. Za Drugoga svjetskog rata L. Budanović je bio prognan, a crkvenu upravu u Bačkoj je preuzeo povjerenik Dr. Josip Ijjas, današnji nadbiskup kaločki.⁵ Nakon rata, odlukom Apost. nuncijature u Jugoslaviji br. 17/3/46. od 13. lipnja 1946. Lajčo Budanović je opet upravitelj Bačke, sa svim pravima, ovlastima i dužnostima koja pripadaju rezidencijalnim biskupima.⁶ U složenim poslijeratnim prilikama

obavljao je zdušno svoju tešku dužnost do 16. ožujka 1958. kada je »više radom nego dubokom starošću iscrpljen« umro. Pokopan je uz oltar Uznesenja Marijina u subotičkoj stolnoj crkvi.⁷

Nije mjesto raspravi o životu i radu L. Budanovića u cjelini. Naime, bio je čovjek velikog formata, radnik silnog zamaha, krupna pojava koja se jedva može obuhvatiti jednim prikazom i oskudnom riječi.⁸

U mladim danima kada je kao kapelan službovao u raznim mjestima L. Budanović u svoje dje latnosti uključio skrb za pučko pjevanje u crkvi. Sastavljajući svoj molitvenik *Velika slava Božja*⁹ nije Budanović zaboravio uključiti sve crkvene pjesme koje pjevaju njegovi Bunjevci. Ali nedavno (početkom 1977.) došla mi je u ruke pjesmarica *Mala slava Božja — napivi za pisme* koju je L. Budanović ispisao svojom rukom i zatim je umnožio.¹⁰ Označena je cina: *1 kruna*. Na ovu Budanoviću zbirku upozorio me je Franjo Vujković, župnik sv. Terezije u Subotici. Znao sam da je dobar dio rukopisa Lajče Budanovića sačuvan ali neobjavljen, poznata mi je bila njegova skrb za crkveno pjevanje, poglavito za pučko pjevanje, ali ova mala zbirka nije mi bila poznata.

Razlozi za skupljanje napjeva crkvenih pjesama i napjeva, briga za pučko pjevanje imaju svoje korijenje u Budanovićevoj borbi za sudjelovanje puka u bogoslužju. Može se činiti čudnim, ali već kao mladi svećenik i poslanik među svojim narodom Budanović je želio da se puk čuje, njegova domaća, draga riječ neka odjekuje u crkvi. Zaljubljenik u svoju dragu bunjevačku ikavicu, Budanović je sve pjesme zabilježio ikavicom, pa i one pjesme koje je puk preuzeo od Madžara, ali ih obogatio svojim izričajem.

Među razlozima za objavu takve zbirke je također Budanovićevo želja da pomogne orguljašima i predvoditeljima crkvenog pjevanja. Jamačno je kao kapelan želio pomoći napretku zborovođa, pjevačkih skupina, a kasnije kao biskup Budanović je svojim uredbama želio sudjelovanje puka u bogoslužju zajedničkim molitvama i pjevanjem.

Budanović nije bio glazbenik, niti skladatelj; nije bio orguljaš, niti glazbeno vješt i obrazovan pa je njegova zbirka *napiva za pisme* veoma jednostavna. Nikada Budanović nije ni isticao svoju glazbenost, niti je želio priznanje. Poticala ga je želja da puk pouči, prosvijetli, uputi, a domaću, dragu bunjevačku riječ sačuva poglavito u crkvi. Budanović je bio svjedok borbe za jezik u školama, uredima i ustanovama, ali također i u crkvi. Na prijelazu stoljeća bunjevština je bila potisnuta i nemilo sputana. Budanović je i sam pisao o tome.¹¹

Svećenička revnost, skrb za crkveno pučko pjevanje i uporna želja da čuje svoj narod u crkvi, bili su pouzdani poticajni čimbenici u radu oko skupljanja crkvenih pjesama i *napiva za pisme*. Kada je biskup isticao i izricao svoje misli o pjevanju, o sudjelovanju puka u bogoslužju, mnogi mlađi svećenici nisu bili skloni prihvatiti njegove misli. Prepričavali su ih na svoj način, uklapali u pošalice.¹² Budanović kao da je i sam želio napredak drugih pa je omogućio ili uputio, ili se barem suglasio da drugi steknu izobrazbu, znanje koje je njemu promaklo.

Mjerilo u izboru pjesama nije uhvatljivo. Držim neospornim njegovo načelo: »triba skupiti i sa-

čuvati sve što je naše. Ako mi to ne učinimo sve će propasti« (u osobnom razgovoru, kolovoza 1950.) Kritičnije oko će zamijetiti mozaik naslova i napjeva, neće svakom uhom prihvatiti Budanovićev zabilježeni napjev. Ali — zbirka je tu, napivi su zabilježeni. Budanović nije htio ništa drugo. Šteta je što mnogi koje je poticao nisu do danas otkrili bogatstvo njegovih rukopisa, pa i glazbenih bilješki. Znam, život teče unatoč toga propusta. Ali mrtvom biskupu, uzornom svećeniku i revnitelju čestita života, postojanom domoljubnom posleniku treba priznati rad,¹³ dobru volju, požrtvovnost i djela koja su ga nadživjela. Dosta, bio je golem u okvirima svoga poziva i službe, velik na širokim prostorima svoga zavičaja.

BILJEŠKE

¹ Usp. Milko CEPELIĆ: *Tri dana med Bunjevcima i Šokcima*, Subotička Danica 1914., str. 55—74.

² Litt. circ. Jg. 1, 1923. I., str. 1. Nr. 2.

³ Litt. circ. Jg. 1, 1923., VII, str. 17.

⁴ Isto, 5, 1927., V., str. 15.

⁵ Rješenjem apost. nunciija u Budimpešti br. 5450/41. od 26. svibnja 1941. bio je imenovan administratorom kaločki nadbiskup *Julije grof Zichy*, nakon njegove smrti imenovan je administratorom pomoćni biskup kaločki *Viktor Horváth* (Rješenje apostol. nunciija u Budimpešti br. 752/42.) No za nadbiskupa *Julija Glatfeldera* i *Josipa Gröszsa* upravlja povjerenik *Dr Josip Ijjas*.

⁶ Dopis *Tajništva svete Kongregacije za izvanredne poslove* br. 3259/46. od 7. svibnja 1946.

⁷ Usp. *Subotička Danica* 1971., str. 28, 29.: *Hrv. enciklopedija* III., god. 1942., s. v.

⁸ Pokušaj prikaza rada L. Budanovića objavljen je u *Subotičkoj Danici* 1971., str. 41—49. pod naslovom *Cjeloviti lik Lajče Budanovića* (nacrt za studiju). — O crkvenim prilikama i radu L. Budanovića ima podataka u časopisima, crkvenim šematizmima, godišnjacima na hrvatskom jeziku, također i na madžarskom, a nedavno je *Josef Halmayer* objavio rad *Die katholischen Donauschwaben in der jugoslawischen Batschka (1918—1945)* u zborniku *Die katholischen Donauschwaben in den Nachfolgestaaten 1918—1945*, Freilassing 1972., str. 229—276. U radu se raspravlja o vjerskom životu Nijemaca u Bačkoj pa je prikazan i rad L. Budanovića kao upravitelja crkvene pokrajine u kojoj su živjeli Nijemci. Pisac je bio bački svećenik upućen na studij klas. filologije u Zagrebu.

⁹ Naslov molitvenika je: *SLAVA BOŽJA U MOLITVAMA, kršćansko katolički molitvenik*, s dopuštanjem duhovne oblasti nadbiskupije kaločke, sastavio i izdao *Lajčo Budanović* kapelan u Novom Sadu. — Godina nije označena, ali jamačno se radi o god. 1908. što potvrđuje i rješenja cenzora *Ilije Kujundžića* (Dušnok, 10. ožujka 1908) i nadbiskupa *Julija* (Kaloča, 22. ožujka 1908.). U tom molitveniku ima 180 pjesama (ikavicom su zabilježene sve).

¹⁰ Veličina 25 x 16 cm, str. 32. Svega je zabilježeno 115 *napiva za pisme* ali sadržaj na str. 31. i 32. može prevariti. Naime, pjesme su u sadržaju složene abecednim nizom pa stranice ne slijede po redu.

¹¹ Osim članka u *Nevenu, Subotičkim novinama, Subotičkoj Danici*, Budanović je napisao djelo *Délszláv nyelvtan* — Baja, 1912.

¹² Nedavno sam čuo takve razgovore i pripomenuo sam sugovornicima da je poslije Budanovića ostala *Slava Božja* i *Mala slava Božja* i mnogo toga. Istina, ponekad se činilo da je Budanović tvrd, klesan od kamena, ali tko je dublje poznao njega otkrio je jednostavna čovjeka, pitoma i blaga oca, brižnog skrbnika.

¹³ Usp. Ante SEKULIĆ: *Cjeloviti lik Lajče Budanovića*, Subotička Danica 1971., str. 41—49.